

**ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА,
КРИМІНОЛОГІЇ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА****БУТКОВ О. І.,**аспірант кафедри державно-правових
дисциплін
(Луганський державний університет
внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка)

УДК 343

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.2.21>**ГРОМАДСЬКЕ ОБГОВОРЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ
НОРМОТВОРЧОСТІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

У статті досліджено питання громадських обговорень кримінально-правової нормотворчості, як окремого правового явища. У науковій роботі проаналізовано порядок проведення парламентських слухань, комітетських слухань, громадських обговорень законопроектів в органах виконавчої влади з кримінально-правових питань. Було розглянуто порядок проведення громадських обговорень онлайн, зокрема на веб-порталі «Громадське обговорення законопроектів», а також на веб-сайті Робочої групи з питань розвитку кримінального права. Автор зазначає, що громадські обговорення кримінально-правової нормотворчості залежно від етапу нормотворчості можна поділити на такі види: громадські обговорення на етапі розробки законопроекту, громадські обговорення на етапі розгляду проекту нормативно-правового акта комітетами Верховної Ради України, громадські обговорення під час розгляду законопроекту парламентом. Мета статті – аналіз та оцінка сучасного стану громадських обговорень кримінально-правової нормотворчості та визначення перспектив їх розвитку, формулювання на цій основі пропозицій із вдосконалення законодавства України. Методологія. У науковій роботі використано такі методи, як аналіз, узагальнення, формально-юридичний метод та метод інтерпретації. Наукова новизна. Було досліджено питання громадських обговорень саме кримінально-правової нормотворчості як окремого правового явища. У роботі визначено тенденції та сформульовано пропозиції щодо вдосконалення законодавства України з питань громадських обговорень. Висновки. Громадські обговорення кримінально-правової нормотворчості як форма прямої демократії загалом має позитивні тенденції, а саме діджиталізація процесу громадських обговорень. Однак все ж існують проблеми, які потребують законодавчого регулювання з метою надання громадському суспільству можливості у повній мірі реалізувати своє право на участь у кримінально-правовій нормотворчості.

Ключові слова: громадські обговорення, кримінально-правова нормотворчість, законодавство, Україна.

Butkov O. I. Public discussion of criminal law rule-making: state and prospects of development

The article examines the issues of public discussions of criminal law rule-making as a separate legal phenomenon. The scientific work analyzes the procedure for holding parliamentary hearings, committee hearings, public discussions in executive bodies on criminal law issues. The procedure for conducting public discussions online, in particular on the web portal Public discussion of bills, as well

as on the website of the Working Group on the development of criminal law was considered. The author notes that public discussions of criminal law rule-making depending on the stage of rule-making can be divided into the following types: public discussions at the stage of drafting the law, public discussions at the stage of consideration of the draft normative legal act by Verkhovna Rada committees, public discussions during parliamentary consideration. The **purpose** of the article is to analyze and assess the current state of public discussions of criminal law rule-making and determine the prospects for their development, the formulation on this basis of proposals to improve the legislation of Ukraine. **Methodology.** The scientific work uses such methods as analysis, generalization, formal-legal and method of interpretation. **Scientific novelty.** The issue of public discussions of criminal law rule-making as a separate legal phenomenon was studied. The paper identifies trends and formulates proposals for improving the legislation of Ukraine on public discussions **Conclusions.** Public discussions of criminal law rule-making as a form of direct democracy in general have positive trends, namely the digitalization of the process of public debate. However, there are still problems that need to be regulated in order to enable civil society to fully exercise its right to participate in criminal law-making.

Key words: *public discussions, criminal law rule-making, legislation, Ukraine.*

Вступ. Особливістю кримінально-правової нормотворчості України є те, що переважна більшість нормативної бази є результатом законодавчої діяльності Верховної Ради України. Виключний перелік кримінально караних діянь визначається Кримінальним кодексом України. Кримінально-правова нормотворчість здійснюється переважно у формі законів. У зв'язку з цим головним суб'єктом кримінально-правової нормотворчості є Верховна Рада України. Кримінально-правова нормотворчість становить значний суспільний інтерес, будь-які зміни у правовій площині, особливо, що стосується криміналізації або декриміналізації діянь, пеналізації або депеналізації складів правопорушень, повинні відповідати інтересам громадянського суспільства. У зв'язку із цим участь громадськості у формі громадських обговорень в процесі кримінально-правової нормотворчості є надзвичайно важливим та потенційно дієвим інструментом забезпечення легітимності, як основи довіри суспільства до всієї кримінально-правової системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання громадських обговорень досліджували ряд вчених, серед яких: І. Бойко, О. Галус, П. Макушев, П. Манжола, Г. Мороз, В. Нестерович, О. Росоляк, О. Хогинська, однак у цих працях не приділялась увага дослідженню громадських обговорень саме кримінально-правової нормотворчості, як окремого правового явища, тому це питання залишається відкритим для дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз та оцінка сучасного стану громадських обговорень кримінально-правової нормотворчості та визначення перспектив їх розвитку, формулювання на цій основі пропозицій із вдосконалення законодавства України.

Результати дослідження. У правовій доктрині існують різні позиції щодо визначення кримінального законодавства, В. Борисов вважає Кримінальний кодекс України єдиною нормативною системою, що ґрунтується на Конституції України та загальноєвропейських принципах і нормах міжнародного права [4]. О. Кузембаєв пропонує під законодавством України про кримінальну відповідальність визначити не тільки Кримінальний кодекс України, а й інші нормативно-правові акти Верховної Ради України (Закон України «Про застосування амністії в Україні» від 1 жовтня 1996 року, акти амністії, а також чинні міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України) та рішення Конституційного Суду України [8].

Положення статті 3 Кримінального кодексу України передбачають, що законодавство України про кримінальну відповідальність становить Кримінальний кодекс України. Зміни до законодавства України про кримінальну відповідальність можуть вноситися виключно

законами про внесення змін до цього Кодексу та/або до кримінального процесуального законодавства України, та/або до законодавства України про адміністративні правопорушення [7].

Виходячи з формально-юридичного визначення кримінального законодавства, враховуючи, що єдиним органом законодавчої влади в Україні є Верховна Рада України, то кримінально-правова нормотворчість полягає у прийнятті парламентом законів.

Участь громадянського суспільства у кримінально-правовій нормотворчості передбачено рядом нормативно-правових актів, зокрема, стаття 5 Конституції України гарантує, що носієм суверенітету та єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування [3]. Інститути громадянського суспільства можуть здійснювати владу безпосередньо шляхом здійснення громадського контролю за діяльністю органів державної влади, зокрема шляхом громадського обговорення суспільно значущих питань.

Громадські обговорення є зручною та конструктивною формою для обміну різними думками та переконаннями між усіма зацікавленими суб'єктами, що є визначальним в аргументованому переконанні щодо необхідності прийняття певного нормативно-правового акту, зокрема, що стосується кримінально-правових питань. Проведення громадських обговорень сприяє прийняттю більш зважених та якісних за змістом нормативно-правових актів за рахунок урахування інтересів зацікавленої громадськості. Застосування конституційно-правової процедури щодо здійснення громадського обговорення нормативно-правових актів дозволяє органам публічної влади проінформувати суспільство про зміст проектів нормативно-правових актів та залучити до цього процесу усіх зацікавлених осіб. Вільний та різносторонній обмін думками і переконаннями під час його обговорення громадськістю, який супроводжується потоком різних аргументів та обґрунтувань, дозволяє виявити різні точки зору, які існують у суспільстві, на підставі чого отримати пропозиції щодо прийняття чи не прийняття нормативно-правового акту. Це сприяє підвищенню якості змісту самих нормативно-правових актів [10].

У сучасній юридичній доктрині «громадське обговорення» визначають як «сукупність передбачених законодавством заходів, які організуються та проводяться у чітко визначені строки органами публічної влади з метою виявлення громадської думки та її урахування при прийнятті нормативно-правових актів шляхом їх розширеного розгляду громадськістю, здійснення експертного аналізу, порівняння та оцінки, а також внесення громадянами та їх об'єднаннями відповідних пропозицій та зауважень» [10].

Важливою формою участі громадськості у діяльності Верховної Ради України щодо кримінально-правової нормотворчості є парламентські слухання. В правовій доктрині парламентські слухання розглядають як один з етапів громадського обговорення щодо впливу громадськості на прийняття нормативно-правового акту [11].

Загальні положення щодо проведення парламентських слухань визначаються главою 39 Законом України «Про Регламент Верховної Ради України». Відповідно до положень цього закону парламентські слухання у Верховній Раді проводяться з метою вивчення питань, що становлять суспільний інтерес та потребують законодавчого врегулювання [2]. Зазначене передбачає, що парламентські слухання провадяться не щодо всіх проектів нормативно-правових актів, а щодо певного актуального питання.

Пропозиція щодо проведення парламентських слухань може бути внесена на основі рішення, прийнятого комітетом з відповідного питання, у вигляді проекту постанови Верховної Ради, в якому має визначитися тема парламентських слухань та дата їх проведення [2]. Громадськість також може вносити письмові обґрунтовані пропозиції про проведення слухань керівництву Верховної Ради України, керівництву комітету, окремим народним депутатам [5].

Участь громадськості у парламентських слуханнях гарантується статтею 235 Законом України «Про Регламент Верховної Ради України», відповідно до якої для участі в парламентських слуханнях у Верховній Раді запрошуються зокрема, представники політичних

партій, інших об'єднань громадян, наукових установ, представники громадськості, автор (ініціатор) електронної петиції, які виявили бажання взяти в них участь і подали не пізніше як за п'ять днів відповідну заявку до комітету, що проводить підготовку до слухань. Комітет, який здійснює підготовку до проведення парламентських слухань, формує список запрошених осіб на парламентські слухання, порядок проведення парламентських слухань та черговість виступів їх учасників. Список запрошених осіб та порядок проведення парламентських слухань вносяться для погодження з Головою Верховної Ради України не пізніше як за три дні до їх проведення [2].

Як показує практика, парламентські слухання за останні роки проводяться досить рідко, так у 2017 році – було проведено лише 4 парламентські слухання; 2018 році – 4, у 2019 – 6, у 2020 – 1 [9].

Окрім цього, Постановою Верховної Ради України «Про деякі особливості проведення парламентських слухань у період дії карантину в Україні» від 5 листопада 2020 року № 975-ІХ перенесено проведення ряду парламентських слухань до відміни карантину чи встановлення такого рівня епідемічної небезпеки поширення коронавірусної хвороби (COVID-19), що уможливить проведення парламентських слухань [15].

У зв'язку з такою низькою частотою проведення парламентських слухань, громадське обговорення кримінально-правової нормотворчості відбувається вкрай рідко. Так, востаннє питання кримінально-правового характеру розглядалося в контексті парламентських слухань 6 листопада 2019 року на тему «Безпека діяльності журналістів в Україні: стан, проблеми і шляхи їх вирішення», на яких Верховній Раді України було рекомендовано забезпечити приведення відповідальності за умисне перешкодження законній професійній діяльності журналіста, а також за вбивство чи замах на вбивство журналіста у відповідність із нормами Кримінального кодексу України, які захищають життя і здоров'я громадян; передбачити у законодавстві норму, що вчинення кримінальних правопорушень у зв'язку з перешкодженням реалізації права громадян на свободу думки, слова і переконань є обставиною, що обтяжує відповідальність; збільшити строк давності притягнення до кримінальної відповідальності за правопорушення, вчинені стосовно журналістів у зв'язку з їхньою професійною діяльністю; виключити кримінальну і передбачити адміністративну відповідальність за правопорушення у виді незаконної відмови в наданні публічної інформації на запит журналіста [18]. Однак фактично ці рекомендації Верховною Радою України виконані не були.

Варто звернути увагу на ситуацію з впровадженням результатів парламентських слухань. «Проведений Апаратом та Головним організаційним управлінням Верховної Ради України аналіз практики реалізації парламентських слухань засвідчив той факт, що лише третина доручень виконується повністю, інша третина частково, а ще третина зовсім не виконується. Значною мірою, як зазначається в «Методичних рекомендаціях щодо проведення парламентських слухань та слухань у комітетах Верховної Ради України сьомого скликання», це пов'язано з недостатнім рівнем контролю з боку парламентських комітетів» [5].

Можливість проведення громадських обговорень проектів нормативно-правових актів передбачена і на засіданнях профільних комітетів Верховної Ради України. Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 29 Закону України «Про комітети Верховної Ради України» комітети при підготовці і проведенні слухань у комітетах мають право проводити слухання з метою обговорення проектів найбільш важливих законодавчих актів, з'ясування ефективності реалізації прийнятих законів та інших актів Верховної Ради України з питань, віднесених до предметів їх відання, отримання всебічної інформації щодо питань, які розглядаються комітетом, їх детального вивчення та обговорення, а також залучення широких кіл громадськості до участі у визначенні політики держави, розбудови демократичного суспільства [1].

Комітетські слухання характеризуються низькою частотою проведення. Комітет з питань правоохоронної діяльності серед інших розглядає питання кримінального законодавства та протидії злочинності, так, у 2019 році Комітетом, було проведено 3 комітетських слухання, у 2020 році – одне.

Упродовж останніх років в Україні були здійснені деякі кроки щодо наближення громадськості до прийняття участі в нормотворчій діяльності, зокрема, в п. 22 Додатку до Постанови ВРУ «Про заходи з реалізації рекомендацій щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України» зазначено, що відповідно до Плану заходів «Відкритий парламент» необхідним є забезпечення права громадян України коментувати законопроекти, які зареєстровані у Верховній Раді України та є предметом громадського обговорення (з використанням, зокрема, WEB інтерфейсу та новітніх ІТ засобів) [16].

На виконання рекомендацій місії Європейського парламенту щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України було розроблено та запроваджено веб-портал «Портал громадського обговорення законопроектів». На цьому порталі можна голосувати за публічне обговорення законопроекту, ознайомитися, коментувати, висловлювати зауваження, пропозиції до законопроектів (до законопроекту загалом, або до окремої статті, частини статті, пункту, абзацу), які запропоновані для обговорення у режимі онлайн.

Однак в українському законодавстві відсутній нормативно-правовий акт, який регулює порядок здійснення таких громадських обговорень онлайн, у зв'язку з чим виникає низка питань, зокрема: яку кількість голосів необхідно набрати законопроекту, для винесення його на громадське обговорення; яким чином коментарі, зауваження, пропозиції до законопроекту зроблені на цьому веб-порталі враховуються при прийнятті закону та інші.

Крім цього, варто відзначити низьку активність громадськості на веб-порталі «Громадське обговорення законопроектів». Станом на 17 січня 2021 року було запропоновано на обговорення 3007 законопроектів, з них лише 108 отримали хоча б 1 голос за те, щоб даний законопроект було винесено на громадське обговорення і лише 25 законопроектів було винесено комітетами з відповідних питань на громадське обговорення. Останній законопроект обговорювався на веб-порталі «Громадське обговорення законопроектів» у листопаді 2019 року.

Така низька активність може бути спричинена рядом факторів, зокрема: невідомістю населення про можливість здійснення обговорення в режимі онлайн на веб-порталі «Громадське обговорення законопроектів»; законодавча нерегульованість проведення зазначених обговорень, що викликає у громадськості сумніви у подальшому врахуванні їх думок під час прийняття закону, недовіра суспільства до органів державної влади та інші.

У зв'язку з вищевикладеними положеннями виникає гостра необхідність у прийнятті нормативно-правового акта, який би регулював порядок проведення громадських обговорень законопроектів в режимі онлайн на веб-порталі «Громадське обговорення законопроектів».

Крім цього, громадські обговорення також можуть проводитися на етапі розробки кримінального нормативно-правового акту органом виконавчої влади. Так, згідно з п. 5 Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996 (далі – Порядок № 996) консультації з громадськістю організовує і проводить орган виконавчої влади, який є головним розробником проекту нормативно-правового акта або готує пропозиції щодо реалізації державної політики у відповідній сфері державного і суспільного життя [14].

Керуючись Порядком № 996 Державною міграційною службою України 09.07.2018, був розміщений у рубриці «Консультації з громадськістю» офіційного веб-сайту Державної міграційної служби України для проведення громадських обговорень проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо відповідальності за викрадення, привласнення, збут, підроблення документів, що посвідчують особу, підтверджують громадянство України чи її спеціальний статус та/або використання завідомих підроблених таких документів)». Відповідно до звіту за результатами публічного громадського обговорення проекту зауважень та пропозицій до проекту від представників громадських організацій, закладів освіти та наукових установ, громадських експертів та інші заінтересованих осіб у зазначений строк не надходило [6].

Неабияку роль у забезпеченні представництва громадськості в обговоренні кримінально-правової нормотворчості відіграють громадські ради при органах виконавчої влади. Відповідно до п. 4 Типового положення про громадську раду при міністерстві, іншому центральному органі виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласній, Київській та Севастопольській міській, районній, районній у м. Києві та Севастополі державній адміністрації затвердженого постановою КМУ від 3 листопада 2010 р. № 996 (в редакції постанови КМУ від 24 квітня 2019 р. № 353) громадська рада відповідно до покладених на неї завдань, зокрема: 1) готує та подає органу виконавчої влади пропозиції до орієнтовного плану проведення консультацій з громадськістю; 2) готує та подає органу виконавчої влади пропозиції щодо організації консультацій з громадськістю, у тому числі щодо залучення представників заінтересованих сторін; 3) готує та подає органу виконавчої влади обов'язкові для розгляду пропозиції, висновки, аналітичні матеріали щодо вирішення питань у відповідній сфері, підготовки проектів нормативно-правових актів, удосконалення роботи органу. Розгляд пропозицій щодо проектів нормативно-правових актів відображається у звіті за результатами проведення консультацій з громадськістю [19].

Відповідно до Положення про Громадську раду при Міністерстві внутрішніх справ України затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України 16 січня 2020 року № 38 Громадська рада при Міністерстві внутрішніх справ України є тимчасовим консультативно-дорадчим органом, утвореним для сприяння участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики. Серед завдань громадської ради є сприяння залученню представників заінтересованих сторін до проведення консультацій з громадськістю та моніторингу результатів формування та реалізації державної політики у сферах, що належать до компетенції МВС [12]. Так, наприклад, на засіданні Громадська рада при Міністерстві внутрішніх справ України 03 березня 2020 року було обговорено та внесено пропозиції до чотирьох законопроектів що стосувалися внесення змін до Кримінального кодексу України [17].

Указом Президента України № 584/2019 від 7 серпня 2019 р. [13] створено Комісію з питань правової реформи та Робочу групу з питань розвитку кримінального права (далі – Робоча група). Робочою групою здійснюється розробка проекту нового Кримінального кодексу України. Було створено веб-сайт Робочої групи, на якому опубліковано попередній проект нового Кримінального кодексу України. Вагомим кроком щодо участі громадян у обговоренні цього проекту є те, що громадськість має можливість на веб-сайті запропонувати ідею та поставити запитання робочій групі щодо проекту Кримінального кодексу України.

Ураховуючи вищевикладене, громадські обговорення кримінально-правової нормотворчості залежно від етапу нормотворчості можна поділити на так види: громадські обговорення на етапі розробки законопроекту, громадські обговорення на етапі розгляду проекту нормативно-правового акта комітетами Верховної Ради України, громадські обговорення під час розгляду законопроекту парламентом.

Висновки. Громадські обговорення кримінально-правової нормотворчості загалом має позитивні тенденції, а саме діджиталізації процесу громадських обговорень, який проявляються насамперед у впровадженні онлайн ресурсів (веб-порталу), що дають можливість здійснювати громадські обговорення кримінально-правової нормотворчості без обмежень в просторі та часі, особливо це актуально стало в період карантинних обмежень.

Однак все ж існують проблеми, які потребують законодавчого регулювання з метою надання громадському суспільству можливості реалізувати своє право на участь у кримінально-правовій нормотворчості.

Список використаних джерел:

1. Закону України «Про комітети Верховної Ради України». *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 19. Ст. 134.
2. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України». *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 14-15, № 16-17. Ст. 133.

3. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Баулін Ю.В., Борисов В.І. та ін Кримінальне право України: Загальна частина : підручник. Київ : Юрінком Інтер. 2005. 480 с.
5. Заславський О. Участь громадськості у законодавчому процесі. *Часопис «Парламент»*. 2015. № 3. С. 2–41.
6. Звіт за результатами публічного громадського обговорення проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо відповідальності за викрадення, привласнення, збут, підроблення документів, що посвідчують особу, підтверджують громадянство України чи її спеціальний статус та/або використання завідомих підроблених таких документів)». *Державна міграційна служба України*. URL : <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/konsultaczij-z-gromadskisty/gromadske-obgovorennya/proektu-zakonu-ukrajni-pro>.
7. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26, ст. 131.
8. Кузембаєв О.С. Порівняння понять «кримінальний закон», «закон про кримінальну відповідальність» та «кримінальне законодавство». *Порівняльно-аналітичне право – електронне наукове фахове видання юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*. 2013. № 2. С. 300–303.
9. Матеріали парламентських слухань. *Верховна Рада України*. URL : http://static.rada.gov.ua/zakon/new/par_sl/index.htm.
10. Нестерович В.Ф. Конституційно-правові засади впливу громадськості на прийняття нормативно-правових актів: зарубіжний та український досвід : дис... доктора юрид. наук : 12.00.0. ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. Суми. 2015. 456 с.
11. Нестерович В.Ф. Поняття «громадське обговорення» як категорія конституційного права. *Право і суспільство*. 2017. № 3. С. 36–42.
12. Положення про Громадську раду при Міністерстві внутрішніх справ України: затверджено наказом Міністерства внутрішніх справ України 16 січня 2020 року № 38. URL : https://mvs.gov.ua/ua/pages/Polozhennya_pro_Gromadsku_radu.htm.
13. Положення про Комісію з питань правової реформи: затверджено Указом Президента України від 7 серпня 2019 року № 584/2019. *Офіційний вісник Президента України*. 2019 р. № 18. Ст. 696.
14. Порядок проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996. *Офіційний вісник України*. 2010 р. № 84. Ст. 2945.
15. Постанова Верховної Ради України «Про деякі особливості проведення парламентських слухань у період дії карантину в Україні» від 5 листопада 2020 року № 975-ІХ. *Голос України*. № 208.
16. Постанови ВРУ «Про заходи з реалізації рекомендацій щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України» від 17.03.2016 № 1035-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 14. ст. 149.
17. Протокол № 7/2020 засідання Громадської ради при Міністерстві внутрішніх справ України. *Міністерство внутрішніх справ України*. URL : https://mvs.gov.ua/ua/pages/8243_Protokol_72020_zasidannya_Gromadskoi_radi_pri_Ministerstvi_vnutrishnih_sprav_Ukraini.htm.
18. Рекомендації парламентських слухань на тему: «Безпека діяльності журналістів в Україні: стан, проблеми і шляхи їх вирішення» схвалені Постановою Верховної Ради України від 14 січня 2020 року № 456-ІХ. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 29. ст. 205.
19. Типового положення про громадську раду при міністерстві, іншому центральному органі виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласній, Київській та Севастопольській міській, районній, районній у м. Києві та Севастополі державній адміністрації затвердженого постановою КМУ від 3 листопада 2010 р. № 996 (в редакції постанови КМУ від 24 квітня 2019 р. № 353). *Офіційний вісник України*. 2019 р. № 36. Ст. 1273.

